

History of ~~Phalaborwa~~ ~~Malatši~~ tribe

SEP 7 - 1842

8/33 J. Malatši

8/33
pp. 12 19

574 (4)

Gen. a.

K34/33.
Makhamsame School

P.O. Mica siding

27-8-1942

Dr N. J. Van Warmelo

Box 384

Pretoria

Madume

History of
Phalaborwa
tribe (cont
of ser 565)

10/18/1942

~~Ke romela kxop... ke tseba xe eba ditaba tseo
di romela sweso di sepele kamo Ngaka - kxob e
tsomana. Bafalo ke seise ke nontsoiso ya rone
Mohlomong di sepele ka tsela e sele. Ke rona
ke ke ja e le elesore mosimo na o sepele
Ngaka. Ke rona ke be ke ratile no em'a no
isa n'pele ka na dikrosi.~~

Ke ka tala yeo ke tsameng temeng
ya 2 ya (NAXA) elexo ditaba tsa Phalaborwa
fuo ke diretse fela no ikotsa madimo. Mohlomong
Ngaka e tsoma se seng ka na ditaba. Ke kxopela
rone Ngaka e ntlswanelo ka Mohlomong wola re
boletdisana ka na ditaba ke ke ka tsa
Kxopolwe ka e tsa thabeng tsa Mabatene
le Mading le Mashatsi. Kxopolwe e krauswi
le Mashatsi le Mabatene le Sealong le Malwini.

start
typing
here

leave
space
in this

1 Mashatsi 2 Mabatene

(wa lena yomoyane J. Malatši)

8/33

574

I

NAXA

SEP 7 - 1942

K34/33

Le naneō la maina a ditlhaba tša Phalaborwa.

1. Lolwe ke thaba ya xaba Sōkane. Ke xona mo Sōkane a hweditšiwexō xona ke ba-Phalaborwa xe ba tšwa Borwa. Xape ke xona mo xobexo xo dirwa tšipi txak. Le mekoti'ya Kyle e sale xona le dilo tšeo' babexo ba sōma ka tšona di sa hwetswa. Xe ba-Sōkane ba tlexile xobe xa dula ba-Phalaborwa ka baka le letelēle.
2. Sealeng ke thaba ya mošate mo xo yona xona le mabitla a dikxosi tša Phalaborwa. Xape le bakomana ba babitlwe xona. Ke yona thaba ya seba xo tšisa ditlhaba tšona. Ka xodimo xa yona xona le leqephe leo xe dipula di na le amaxo. Thaba ya Sealeng xa e namelwe ke matla ka ntle tšatsi' la tirēlo ya badimo. Xape ngwana wa kxosi' xa dumelwile xo namela thaba ye le xe ele tšatsi' ka tirēlo ya badimo. Xe ngwana wa kxosi' a ka namela thaba ye a ka se sa boya. Ke xore badimo ba ta matsi'a ba dula le yona baka se setelēle. Pele e ke ka baka se sengwe batho bakwa ditlhaba di duma thabeng ya Sealeng. Ka tšatsi' le lengwe banna ba tšaba sa Makōmē alexa ba ba dutšixo ka Borwa le thaba bakile bakwa komana di duma xe batho ba sa dutši' thabeng ya Kōpōkwa. Ebe ele lebaka la Mōkōpō. Byale ba tšia mesabe le marumo le

8/33 574

II

K34/33

maruma xo kxana komana ka xe ele motlwa wa banna xe komana e duma. Byalo xe ba libla Kxōpōlwē batho ba tlabexa. Xe ba liblile ba-Kxōpōlwē ba botsiisa xore ba-Nakome le veng lehono le ~~valeletse~~ rwaleletšē? Xomme ba bokela xore ba tllile Komanēng yēō ba kwelexo e duma.

Ba-Kxōpōlwē ba tlabexa ka xe dikomana di' dutši ka xae ntleng ya tšona. Byalo ba-Kxōpōlwē ba xopola ka pela, pela xore komana e duma badimong Sealeng. Mo Sealeng medumo e sa kwala ka mabaka amanqwe, mehleng ya lehono. Byalo xo xopolwa xore ke medumoya metse a lewotte la (India) ka Bohlabatsiši.

3 ~~Kxōpōlwē~~ Thaba ya Mošate. Mo xo yona xo dutši Mafekete. Lepato ~~ke~~ Makhušane. Ke thaba ya xo dulaxa xe motho a rata xa bea motse xodimo xa yona. Xape ena le sebo se sebotse. Ke ka motlwa wo dikxōši dibexo di' rata thaba ye.

4 Sekxōpō ke thaba ya badimo ba Bakhalaka. Ka lilcraxo ka dula Kxōši Matsiši. Xothwe Sekxōpō ena le lešoba ka xodimo xa yona. Xomme lešoba xoba molete wo o xo tšwele Kxotswane ka wona mehleng a letšaxo xo dira dithaba tsā Phalaborwa. Kxotswane ke Modimo ka se Phalaborwa.

8/33

574

III

K34/33

- 5 Mabaine ke thaba ya no dula Noxa e Kxolo.
Noxa yeo e bitswa lebitsa-pudi. Noxa yeo ka tsatsi
ke lenq monna yo a bitswaxo. Söhlwane okile are a
tsoma ana le dimpya a e hwetsa. Byale ya thoma
to mo rakadisa. Xomme a thusa ke dimpya tseo
e ilexo ya £ di letsa. Xomme a phidisa ke lebye leo
a ilexo a le bera hloxyng ya xaxwe. Lebitsa-pudi ke
Noxa ye Kxolo. Ne e rakadisa ~~motho~~ e lola ka mere xoba
dihlare.
- 6 Phetle xona le noxa ya thaba byalo ka Mabaine.
- 7 Mkōlwane le xona xo sa bolelwataba tsa noxa.
- 8 Modimolle ke thaba ya mabitta a mmako ditsoi tsa
Phalaborwa.
- 9 Mampeni ke thaba ya Ramatladi. Le Makhusane okite a
dala xona.
- 10 Mading e sale thaba ya Ramatladi.
- 11 Sebating xobe xo dutsi monna yo bavexo Motabe. Motabe
ebe ele Morudi wa thsipi xona elexo malepe. (mexobana.)
- 12 Thsankane xobe xo dutsi ba xa Nkwane.
- 13 Pabye xobe xo dutsi monna yo a bitswaxo Mōkxōlōpi.
- 14 Lexobyeng xobe xo dutsi kxosi Makhusane.
- 15 Namakhale xo dutsi Mhabeke xona le Noxa ye Kxolo.
- 16 Lotane ke thaba ya Lotane.
- 17 Seratlwe ke thaba ya Maitse.

4/33

574

IV

K34/33

- 18 Mabadika ke thaba ya to bōbōtsa madika xona.
- 19 Sekxwēpē e kxautsi le Mabadika.
- 20 Makome ke thaba ya ba-Sōkane
- 21 Llaōni
- 22 Bosōtse
- 23 Phseni ba-dimong xa Kxosi Sekxōpō ošwa Bokxalungo.
- 24 Sešweni kxautsi le Phseni
- 25 Thabeng tsā Makxema ke mo xokilexo xa bolaiwa Makxema
- 26 Thabeng tsā Balepa ke mo Balepa ba kilexo ba dula xona ba
bōpa dipitsā.
- 27 Tsotsoma
- 28 Mokxoteng ke thaba ya xoba le mare wa obitswana Mokxotē
- 29 Selongwe ke thaba ya setsōkē
- 30 Mareng ke mo xokilexo xa dula ba-Mareng. Podumo o dula xona.
- 31 Phakale ke thaba ya moto-o-tee.
- 32 Malehlaneng xō tiwa bodika xona ke Lepato Kxosāna ke
Mozwazi wa Lepato
- 33 Serala xō tiwa marōtō batho ba hwa kamroka.
- 34 Se-sita-Kromo ke thaba ya Kxadi ya Lepato Sesitakromo.
- 35 Boripa-sōkō ke thaba ya marōtō wa basadi.
- 36 Seokamedi ke thaba ya Sečkamedi.
- 37 Thšarapane ke mo madira a Matsātsi a Mashagaan a
Jewawa a khuditsexo xona, Mohlang a hula Sealeng.
- 38 Kxōpōwana xō dutsi Matsātsi; Mohlang a hoxoxo Kxōpōwē.

8/33

574

K34/33

- 39 Botlokwa ke thaba yea xo kilexo xa dula Botlokwa.
- 40 Sebera xo dutsi' Makhusane, xape ke mo a bobhilwexo xona
Kothwe lebo mo xo kile xa dula pela e tee baka se setšiki
kame e sa tsebye xore ebe e ts'wa kae.
- 41 Llakisi ke thaba ya Llakisi' manna wa xo tseba xa nana
pula.
- 42 Rakxerwane ke ma xo bebilwexo kamana ya boretho.
- 43 Moswane ke thaba ya mekoti ya kxale ya xo rekwa ke Setereke
- 44 Maputi xona le (Cooper) byala ka Moswane.
- 45 Selaolwe ke thaba ya Mosate wa pele kxaulsi' le yona xona le
lethsa le lexela.
- 46 Moxolla ke thaba ye e okamets'exo le diba le lexela mo xahlakanana
Lepelle le Salate.

Dits'wa xo kat'sane Monareng o belexilwe thabeng ya
Nareng

574

1941/53

OCT 12 1942

J. Phalatsi
Makhuisane
School
P.O. Mica

Moxosi a lelele a ba Phalaborwa

Ma mmasi a letelaxo a supaxa xa kwala leka ka ditla le palata
xone ke Moxosi, mme xa xa sa xopolwa gela ka xa mediro ya
bona. ka se ele makhwa mo setšabeng sa ba Phalaborwa xa tumisa
leina la kxosi Moxeng xa tsia lebaka la letatete Xomme kxosi ke
Mokha ya tumišang ka mosei xa lelele baxale ba bangwe
Ma mmasi Moxosi ke a =

1. Seferibya kwana ke papaxa kxosi Moxosi Xomme ke leina
le xa ke lelele se sereto. Seferibya kwana ke leina la
sebatana se se swabana le lelele Moxosi Xomme
se lelele se baxole. ke batana se se lelele ke
lelele Moxosi Moxosi ka sona mo mmaseng a puso ya xa mo

2. Moxosi ke papaxo
Moxosi ke lelele se sereto. Seferibya kwana. Leina le lengwe
la xa mo ke Kxotasmoto, mmoto ke sehlare se maalla
xa rengwa ka selope xape le mollo xa o se dire seke.
Kxosi Moxosi obe a e theta xe are: Kenna kxotasmoto
se ya le bakxotosi Xape kxotasmoto ke xore hoto yea
e remikiso Moxosi ke hlare se boima. Xa thue obe a e
lekanya le hlare se thata se boima se. Xona le Moka yea e
bitšwana Moka ya Moxosi, elele mo o abera a dutsi xona. Leina ke Moxosi

3. Moxosi ke walepeng wa ke papaxo Moxosi. Moxosi ke
kxosi ya hlare seke le seke ka se Phalaborwa

K32/53

Ke lephimo leleso la naha. Xamme kxosi xe e ke the
 are: kanna mothatewaleapeng sa ya le babakaloši.
 batho ba kxare metsang mothate ba the wela no wo ke
 kape o be a bolela kore motho ya a tsamata xo kwa
 hena ba the hwa ba ba bedi. Ke hwe ana moxosi a mabod
 a tona xo fetoxa kota. Ke kore xe motho a rone xo bolaya
 a suare lerama xaba salapa, o be a hwešiši moasi e
 kota xaba mothate. Lexa ele seola xaba bodiba, xaba
 kaxwika.

Moasi Thseha, ke papara Mthatewaleapeng. Yo hwe yena
 o la a ba le moxwa ya a bitšwara. Moasi ana o Thseha
 kaxwika ke se seng se kwalata ka naha ya moxwa wa xaxwika

Moasi Thseha, ke papara Thseha kaxwika yena
 kaxwika ke se seng se are: kanna Sealemaba a Basokwe.
 Ke kore e ke smathi ya a sehelatse ya Basokwe.
 Basokwe ke ba thalabonwa.

Kxosi Lesitapitsi, ke papara Sealemaba. Lesitapitsi
 ke kore la mohuta wo monq wa naha. Ke naha ya xo swana le
 phosolo ye bitšwara pitsi ya hlaxa. Ke naha ya xo hlaka
 bohloko ke e lomile motho. Xamme ke naha ye se bela kudu.
 xo se fule se se seng sa dirata tsa xaxwe.

574

7 Kxosi Ramakhothane ke papaxo Lesitapitsi. Xomame xaxaxwe se tsebyanyo ka xaxaxwe.

Maxosi a sipaxa a o xaxaxwe ngwaditwang moxina a ena xa xa tsebyanyo xabotse botse mo ba thswetswera xona. Xape xa xa tsebyanyo mo yo mong le yo mong a pheditxo xona, ke ntle le Matzaba yo a abeng a dutsi thabeng ya Matzaba. Xothwe ka xe badimong ele fela xotee mo xoneng ya Phalaborwa xo thoxata kxale, xona xo bolelwa xona baile ba dula thabeng ya Seoteng. Xomme xo tseba xaxaxwe inabilla a bona. Ka xe badimong ele fela mo elera xaxaxwe le lerabo. Xothwe maxosi kamata abobla a bobkilwe xona koo, pato le thaba ya Seoteng. Xe maxosi a maswa a liwa dihlabele a kxale a liwa ke a maswa. Ke xore bafi ba laela badimo ba baswa xore ba xaxaxwe ba kxale ka xe bona ba etelana, Xomme ke xona ba tsebana xo futsa bafi.

8. Kxosi Malatsi ke papaxo Ramotranwane.

O tswetswi moše xa noka ya Odi. Ke mame Malatsi wa I
elene wa thsaba sa Makhatlwa a Mmakao.

O ile a thsaba moxolo Mmakao a thsela noka ya Odi
le sethsabana sa xaxwe.

Thsabo ya Malatsi xo Mmakao.

mothwe xe Malatsi papaxo Mmakao le Mala wa babedi a hwile
xe basale moso xa noka ya Odi, Mmakao O ile a la Malatsi
mmoto xore a boše. ka tsatsi le lengwe xe basadi bale fela ma
yo kxatlwaxe ngwana a lla teng xa mosadi we Malatsi.

Byalo mmame Mmakao a ya xo tsibisa Kxosi Mmakao ditaba tse
Mmakao a laela Malatsi a tlhmosate le mosadi le banna ba
xa xwe. Xomme Kxosi ya botsisa Mmakao Malatsi toba ye e
bolelwaxe ke mmame. Mothwe ngwana o ile a belexwa mohleng
ona o o Byalo Malatsi a letola Kxosi moxolo xore le yena a
boditswe byalo ke basadi ba ba beng bale fela laa.

Ke xona Kxosi ya laela Malatsi le banna xore
ngwana a bolawe, xobane ke sehlola. Xe Malatsi a baetsa xae
a bitsa pitsa xore o tlareng ka taela ya Kxosi xodima xa ngwana
wa xaxwe. Xomme banna ba fela ka xore xa kaone xe ba ka
thoxela naxa ya Mmakao xotsona madula xa xangwe.

Xomme Malatsi a loka thoto le sethsabana sa xaxwe
xe thoxa bošexo buo ba tswana mosate ka banna.

Xe se esa xasasa Kxosi ya laela xore. banna ba ye to Malatsi
 to hwetsa se eba ngwana o bobailwe. Xomme xa hwetswa xobane
 Malatsi o thsabile le sethsaba sa xaxa. Xe Kxosi e kwele xobane
 Malatsi o thsabile a laela banna xore a latiwe. Xomme Kxosi
 ya laela xore se ba ka hwetsa Malatsi le banna bao a naxo.
 le banna a bobwe. Mmaxo MMakao a laela Kxosi le banna xore
 le banna baka hwetsa Malatsi a thsatsa' noka ya Odi' ba
 xome ba seke ba thsela xobane banna ba Malatsi ba ka ba
 bolaya. Ke xona banna ba tsia dipalla xalata Malatsi le banna. Ye
 ba kihla nokeng ba hwetsa Malatsi afe ka moše. Xomme banna ba
 dira lesata bare O! O! O! ke xore lena! lena! lena! Byalo
 ba boela xomatsi Kxosi ditaba tsia xobaba hweditse
 Malatsi a noka. Kxosi ya boela xore se a thsabile naxeng
 ya xaxwe xomatsi. Ka sebaka se ebe ele Malatsi wa
 MMakao. Ba be ba bina Kxabo ya thswevi. Xomme me ba
 bangwe bare ke Kxabo ya Mollo. Byalo Malatsi a tsweta pele xa
 nyaka mo'i a ka hwetsa xó madulo. Xathwe o ile a kihla fela mo
 xongwe se a seso xe kihla thabeng tsia Mapopolo. Xona Kao a
 hwetsa sethsaba se sengwe. Xomme a Kxopela se dula le sana.
 Xomme a thoma to bošwa ke Kxosi ya sethsaba se.

Utuna ya Malatsi le sethsaba se sengwe se a
 tsama a nyaka madulo.

Byalo banna ba xa Malatsi ba thoma ho balaela ka xa posa ya
 thsaba se. Molao wa Krosi ya thsaba o be ore xe banna kamoka
 baile lethsolong ho bolaya diphoo'lotō, ba swanetsē' ho thsā
 tsōhle ho yena. Komme taba ye yaba dihlong ho Malatsi' a
 sa kwi' diloba ke banna ba xaxwe. Ke xona Malatsi' a balela
 sethsaba se tswang le yena xore byalo a ka dirang xore atswe mo
 ho Krosi' ye. Komme banna ba ma fetola ka xore botsoane ke xona
 Komme pelela gare di tla lwa byang xe batho batho' yeo e botso'ō
 Malatsi' enale bannaba bantsi. Bannaba balela xore e hare xe banna
 ba xona baile xotsoma ntwā ya thoma ka xae le hlaxeng. Komme
 Krosi' ya dumela keletsō ye. Ke xona banna ba kwana nako yeo
 ntwā e thaxo ho thoma ka yona. Komme ka balela xore ebe
 Mosexare wa ~~malatsi~~ letsatsi' le tsā. Ke xona Malatsi' a
 banna ka ~~malatsi~~ letanaxa. Ba botsā ba hlapha sa hlaxeng xore
 ba disē mosi' ke ele mosexare eleho ya di tle tseo di tla ho tsā
 xe ntwā e thomile. Ke xona Krosi' ya laela banna ba xaxwe naxa
 kamoka. Xore batswe lethsolo ka xe ebe ele modir' o mo moxolo wa
 sethsaba sa xaxwe. Komme xe batswele lethsolo bale xare ka
 dinaxa banna ba xa Malatsi' ba fela ba disā xae ka mahle.
 Byalo diphoo'lotō tsā bolawa ka bantsi. Xe ele mosexare
 banna ba xa Malatsi' ba kropela ba rwala lethsolo xore ba
 khutsē merating ya dihlare. Ba rwala lethsolo ba
 dumela. Komme mello ya ho tswa ho besā dinama.
 Xe banna ba Malatsi' ba kropela khutsō ebe ele kropelo ya

takiso ya ntwa. Ke una ba lela ba isa mahle xae. Ka morao
 ba bona Mosi a thunya xae. Komme bona ba wena banna baa
 ba nwa le bona ka eph dipatla. Komme banna bao ba thama
 le ntwa. Ke seo se dirwang ke masoxana a ka Malatsi
 ka nnie ba sitwa le xatwa kaxe babe ba sa tsebe xore Molati
 keeng. Komme xa bolawa masoxana a mantsi ko wa hlaxeng
 xaele kowa xae batho ba letswa la ke moloti. Ke una ba boela
 xae moxoba wa ntwa a xobitwa. Kothwe baile ba bolawa
 phoafolo yeo e bitswa ko Noko ka tsatsi ke. Ke una ba
 hlomola meutwa ya yona ba hloma dihlaxeng tsa bona.
 Kothwe mosela wa yona oile wa isa xa Malatsi xore a
 dire seate sa xawe. Ke ba tihlile xae ba betsa Malatsi
 xore bona ba bina kxaba kaba ya thsweni kaba ya
 Moloti. Ba bina kaba ba bina Noko. Byalo Malatsi aba
 kxasi. Komme a tsia mosela wa Noko a hemelela kwateng
 komme ya epehwa kxirong ya mosate Byab sethsaba sela
 ko bolawa ba xosala ba thsaba bosaxa ko thoxela Malatsi ka
 sethsaba sa xawe. Komme ka morao Malatsi a bolala
 le sethsaba sa xawe xore ba betole pale ka xe naxa ebe e sa
 bakxahle. Komme Malatsi a khoduxela naxeng tse dingwe tseo
 ko sa ka ko xa hwetswa batho. Ka xoreale batho ba tsama
 ba sala ditseleng. Komme ka morao ba libla thabeng
 tsa Mapopolo. Byalo ba thoma kobona naxa ya
 Phalaborwa.

Ka ye dithaba ts'a Mapopolo dila ka xedimo xa naha ya Phalaborwa
 ke xona sethsaba sa xa Malatsi sa bona naha ele motala lelo wa
 dithaba ts'a xedula ka xothlakana. Xommeba duma molala wa
 ke xona xa kxethixwa banna le masoxana xe lobxela mabaling wa
 Xomme xa ts'iana mefako ka ye ele sekxoba sa matsatsi a
 Mararo xoba a mane xe thoxa Mapopolo xe tla Phalaborwa. Xe ba fihlile
 ba sepela le naha xomme ba sekhe ba e hlakanthsa xomme ba
 kxalwa xore ke naha ye botse. Byalo ba baela moraxo ka thaba yekole
 Xe ba fihlile Mapopolo kxosi Malatsi ba botsisa banna xore ke
 naha ye byany. Bona ba letola ka xore naha ke ye botse byalo ba
 xe le bona motala xomme e phala Borwa. Ke mo naha
 hwe dits'ix'e kxosi Phalaborwa. Ba isa p'ele ka xore e na
 le dilo ts'a kxosi sethsaba elexe duma dinama ts'a
 di diph'ole ts'a mehuta kuta. Ba balela xore ts'a dingwe
 di tla h'ata sethsaba. Ka matlalo xe a para. Tse dingwe
 e tla ba kobe ts'a kxosi, elexe tauk'ukwe. Ke xona sethsaba sa
 loka th'oto xe lobxela Phalaborwa. Xomme kxosi le ba bangwe ba
 dula lelo mo xo bitswaxo Mahubedung ma xanaxo le dithabana ts'e
 bitswaxo Selaolwe. Xape xona le Moxobe wo moxalo e bitswaxo
 Lephose. Xomme sethsaba le kxosi ba thabela moxobe xe ba
 thusa metseng ka ye salate noka ele kxole. Ka moraxo xa lebaka-
 nyana kxosi ya laela xore banna ba phuthexe. Xomme ba kaelwa
 xo sepela ba lekela naha, xe eba xona le sethsaba mo xo
 yona.

Xe sethsoba se dukuloxa le naha xomme se pota pota le dithaba
 sa^{ka} hwetsa ma thabeng ya Lolwe ka Barwana Mahubedung xona
 le sethsabana sa xa Sokane. Byalo ba Phalaborwa bathoma
 xa Habera xe ba hwetsa naha ena le beng ba yona. Byalo bona
 ba boela Mahubedung xo tsibisa kxosi taha ye. Byalo kxosi ya
 botšisa banna se sethsaba ele se seholo. Xomme ba bolela xona
 ke sethsabanyana mme xa se lekane le se ba lwelela naha tsileng.
 ke xona kxosi ya romela banna xore ba boledisane le sethsaba sa xa
 Sokane xore naha ke^{ya} ba mang. Xe banna ba fihlile mošate
 Lotwe ba kxopela xore ba ka boledisana le Sokane le banna ba
 xaxwe. Banna ba xa Malatsi bare ba romilwe ke kxosi xore
 Sokane le banna baxaxwe ba fetole kxosi xore naha ke ya bo
 mang. Sokane le banna baxaxwe ba fetole xore naha ke ya bona
 kamo banna Malatsi ba bona xoba ke kxale xe bona ba dutsi
 naxeng ye. Xe^{ba} ba Sokane ba be ba sa tsebe molla. Xomme ba
 be ba eja dijo tsa bona b di sa apexwa. Xomme ba isa pele
 ka xore le ka dirang xo supa xore naha ke ya lena. Ba Sokane
 ba thoma xo tsia kxohle yeo elexo^{for} thsipt ya (Cooper) xomme
 e dirilexo dipheta xore ba e hlomaxanye xo ditubisa thaba ya Lolwe.
 Byalo kxohle ya hlaelwa. Xomme banna ba Malatsi ba bolela xore
 ke naha ke ya bona. Sokane are ka boka lang xe naxe e ka ba
 ya lena. Ke xona ba laela xore Sokane a kxobe batho kamoka xore
 ba he ba bone. Xomme batho ba kxobakana kamoka. Xomme
 lwa^{ro} robywa phate tse pedi. Byalo banna ba thoma xo

di xehlanya. Ka moraxo mosi ba thunya. Kamme ba thunya lo bona
 lo tšwelela dila tše ngaimaxa. Ka moraxo malla ma tuka. Xura
 laetwa "banna ba babedi xore ba patoloxe thaba ya Zokwe ka xo
 kopana. Kamme thaba ya thoma xa tuka malla ka moka.
 Ka moraxo xa lebakanyana ba S'okane babwets'a thaba e se'ts'a
 Kxabala. Byalo Kxosi S'okane a bots'a seths'aba sa xaxwe
 xore a feteli pele xo tsoma naxa ye nqwe. Kamme bona ba dumele
 ke xona pokane a bots'a banna ba xa Malatsi xore a sale le naxa
 ya xaxwe. Kamme bona ba boela mosata Selaolwe xa tsibisa
 Kxosi ditaba tsa S'okane. Ke Kxosi a kwele xore S'okane
 a lentšwe ka malla kamme o bots'a xore Malatsi a sale le
 naxa ya xaxwe, a boela xore tsaba sa xa S'okane ke sa
 xa Salomo seths'aba sa xa S'okane se sa bonu
 le lahona xa ba Phalaborwa. S'okane a sobeta
 Bodikela tsa Phalaborwa. Byalo naxa ya sala e diti
 ke ba Phalaborwa.

Tsa bophelo bya Kxosi Malatsi le seths'aba sa xaxwe mo Phalaborwa

Xe S'okane a thoxile naxeng Phalaborwa, kamme Kxosi ya
 laeta xore byale lefase ke la yona ke xona batha ba ka dula
 ka xa rata. A laela batha xore ba e'tsomete temo mo ba
 ka lemoxe mabele a bona xa bwets'a tsa xa ja ka naxwe
 ka yona naxa ye o xabe xa se tsa xo lema e le ka meloma

xoba malepe ka se Phalaborwa ke batho ba hweditse temo
 ya ba bothata xo lema. ka xe thšipi e seša xe tsebywa
 xathwe batho baile ba kxetha mehlaro wa bitšwaxo
 mphiswane, xoba moretše, xo epa ka wana lare batho ba
 ke thšela mabele. Xothwe lebye le bitšwaxo lexakabye lo be
 le dirwa selêpê xoba thipa. ke xona ba Phalaborwa ba thamo
 mōsēmō wa xo lema. ka xe Phalaborwa ele naxa ya mehlaro ya
 merolo xapa e naxa ya byang ba dithata maritê a maritê
 mme ya bothata byō borolo xo hwetsa temo ka xe
 ba Phalaborwa ba bone thšipi ya kxohla xo Sotane ye
 tšwaxo thabeng ya Lialwe, ba lwa ka bothata xo hwetsa
 thšipi ya xo dirwa malêpê xoba meruma le dilêpê tša xo
 šōma ka tšela xona xwa tšoxa manna ya a bitšwaxo
 Malatswane a latelwa ke Mkwane a phasê. Banna
 ba bedi ba, mōsēmō wa xo rula thšipi ye
 bitšwaxo kwetle ka se Phalaborwa. Xomme yōna ya dithata
 Modiro wa malêpê le dilêpê le maruma le mešata xoba
 thipa. Xomme ya ba mōsēmō wo merolo ke thšipi le xo
 e rula. ke motho a sepela mo Phalaborwa a tšela mo xo
 bexa xo somiwa thšipi. Malatswane le Mkwane ba thamo
 xo thwala batho ba xo epa thšipi mare sa bonaxo mekate
 ya bona mo thabeng ya Mlesuxane le Lialwe. Mathomang
 thšipi ya epywa ka dithate. Xomme tša rulwa ka
 mabye xoba thšilō. Xomme ka meraxo xwa hwetswa

thšipi' yeo e bitswaxo ~~le~~ ~~le~~. Ka moraxo ka dirwa ya xe bea
 thšipi' xodimo xe e rulwa. Yona ka Notte. Xomme xwa dirwa
 ya xe swara dithšipi' xe di^{liša} elaxa ya bitswaxo Letlao. Byalo
 ya ba mōšomi wo maxolo wa a xelwa ntho yeo e bitswaxo
Lekoba. Xomme xwa dirwa seo elexe mōoba elexe sa xe
 botsetsa molle. Ka axiwa sebesa ka mabye, Xomme
 manaka a diphōātlō a raketelwa ma F mōobang. Xomme
 byalo xwa dirwa dithšipi' tša mohuta-huta. Ke more
 kwaxo senalla Malatswane sere: Kenna malatswane le
 latswa thšipi' la Pelusa. Ka latswa xe bolelwa xo dika thšipi'
 xabotse. ~~Ukwane~~ ~~ore~~ Kenna ~~Ukwane~~ o Phāse maxarolamotha
 ka lerumo ~~le~~ xwa dirwa malepe o xe loma. Le
 dilēpē ~~le~~ a a dirwaxo ka thšipi' Leela, a a
 dirwaxo ka ~~le~~ ye bitswaxo lorale. Xwa dirwa le
 me Liri elexe ka thšipi' ye bitswaxo letlone. Phasaxana oa
 a šomaxa o potswa ka malepe. Xomme batha ba thoma xa
 saba xoba xoreka malepe ka barwedi ba bona. Byalo xaxengwa
 mere ka sēlēpē. Xomme xwa lemixwa ka malepe. Ke mo xe šwilexe
 sēvōtō sa maxase rere. Ke Phalaborwa bolla note xwa ka
 theko bo sele. Theko ke nonyana ye e lalaxa mesa. Mo mōšomang
 wa dithšipi' xwaba le dingaka tša xo thibela thšipi' xore e seka
 ya senyera. Xomme krosi' ya laela xare ba rudi ba thšipi' ba
 rule dilēpē tša mōsātō tšē sa swanexo le tša batha kamotha.
 Le marumo, le malepe, le mesebele tša xo aparwa ke krosi'

574

XIII

K34133

Basadi ba yona le bathomana. Xomme byele ba Phalaborwa
ba dulā ka khutsa naxeng ya bona ya se phala-borwa.

Xamma moraxo xwa tsoxa baruti ba se thala mo naxeng.
Malatsi o hwite thobeng ya Sedeng. Libilla la xaxwe le
la mmore le a mangwe sebotleng sa badimo.

Ditserwi xo: Potolisi le Maphahle

ke mota tsa ditserwi tsa Phalaborwa.

End. S. 574

END 574